

MARGARETE ERBER

IZ NOJKIRHENA (GORNJA FRANKONIJA, BAVARSKA)

Da, imam puno nošnji. Ostali su prestali da nose nošnju, a ja to nisam htela jer su mi se one više dopadale nego haljine. A i mom mužu su se, takođe, nošnje više dopadale. Ubrzo posle rata sam se i ja malo predala i na kratko prestala da je nosim. Ali onda je moj muž rekao da bi trebalo ponovo da ih nosim i to mi je dobro došlo jer sam sve već imala i nisam morala ništa da kupujem. Rat je jako uticao na skidanje nošnji jer tkanine više nisu mogle da se nabave, a i ljudi su primetili da je obična odeća mnogo udobnija. Sa našom nošnjom je tako da se nikad ne uklapa ton na ton. Što je šarenije, to je lepše. Tu boje ne moraju da se slažu, ne plavo na plavo ili tako. Uvek mora malo da štrči, da bude malo šareno. Slaganje se radi po osećaju.

„Ovo je marama kakvu koristimo za velike praznike: Božić, Uskrs, Duhove, Dan pokore, Veliku Gospojinu... To je vezena vunena marama. Dobila sam je 1933. godine za Božić. Danas ih više ne možete kupiti.“

1985.

Zimi, kada je hladno, ogrnemo šal. Ovo je nedeljni plišani šal i kada je još hladnije, stavi se preko glave. Za radni dan je postojao vuneni, braon karirani ili zeleni karirani. Taj je bio još topliji, kao da imaš kaput.

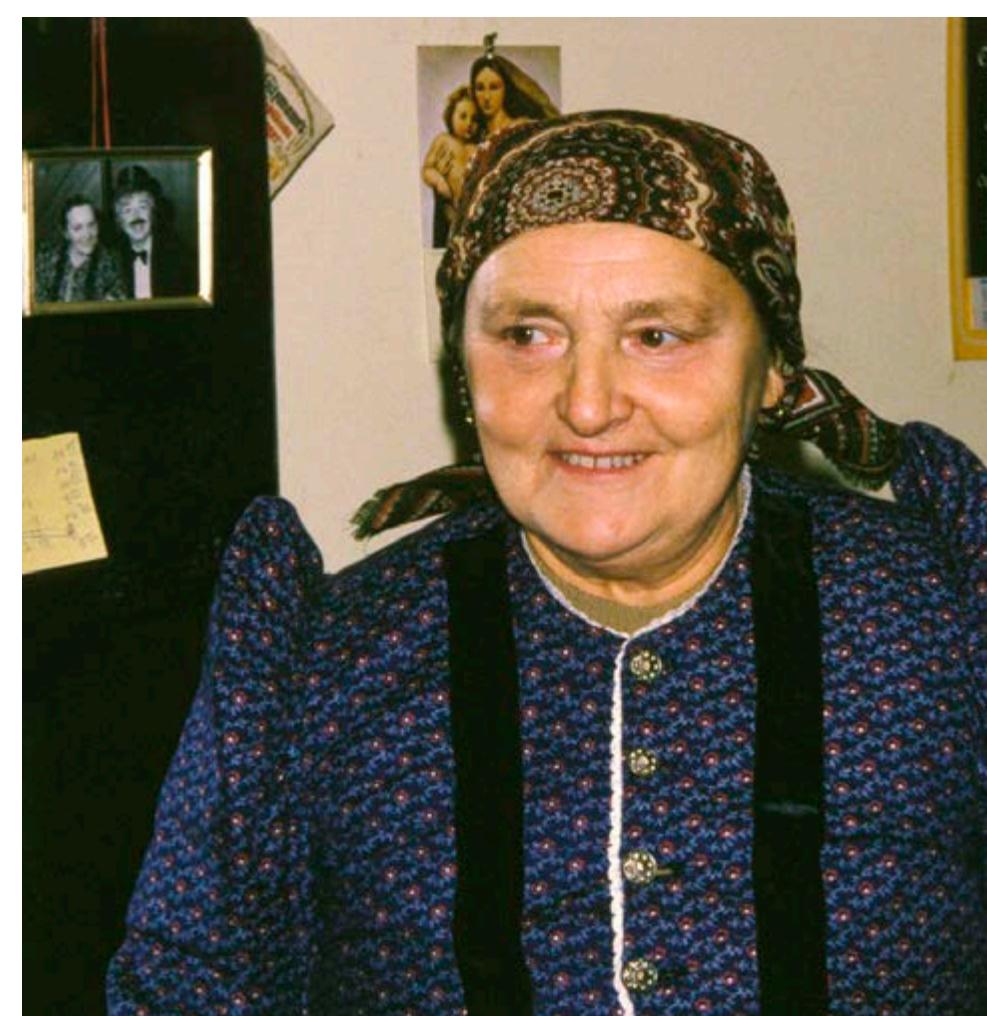

To je kada se ide u grad. Kad idem u Alteting ili do grada zbog nečega, na Kunigundenfest, na izlet, ili nedeljom u crkvu. Ili, ako se ide na Bergkirvhaj u Erlangenu ili tako nešto. Vidi se po sukњi ili kecelji - sada su na njoj dve trake čipke, da je to nešto bolje. Ako su na njoj samo dve tračice, onda je to više radna nošnja.

Kad pada kiša: suknja preko glave. Zaista, to smo radile kada smo se vraćale kući iz škole, a padala je kiša, tako brzo suknja gore. A onda brzo trk do kuće. Svi su to radili, uključujući i stare. Napred se skupi rukom da se kecelja ne bi pokvasila, a i da na maramu ne bi pale kapi kiše, jer se posle vide.

Ovo je sada marama koju mi je poklonila moja kuma. Uvek se za konfirmaciju od kume dobijala odeća: suknja, kecelja, marama... U crkvi se morala nositi marama, kada bi se završilo sa školom, sa oko četrnaest godina. Ranije se nikada nije išlo u crkvu nepokrivenе glave, ali ja ču to sada na leto da uradim.

To je obična marama za radni dan, više za prelazno vreme. Ova je vezana nazad. Zimi je vezujem napred, a leti nazad.

LINA BORDENKO

IZ ODESE (UKRAJINA)

N osim maramu šest meseci. Moja porodica misli da je to jako loše. Moje sestre i moja mlađa čerka su plakale. Moj sin nije pričao sa mnom. Biblija kaže da je žena stvorena za muškarca, a ne obrnuto. Marama je simbol muškarčeve moći nad ženom. Božja reč je zakon. Prema Božjem zakonu udate žene bi trebale kod kuće, na ulici i u crkvi da pokrivaju kosu. Sa feminizmom su žene počele da se bore za svoja prava. Zato danas malo žena nosi maramu. Tokom sovjetske ere propagiran je ateizam. I zbog toga su ljudi izgubili strah pred Bogom. Danas ima mnogo religioznih žena, a kada su religiozne, oni su u tome sto posto. Boje se Boga. Dovode svoje čerke u crkvu i žele da se devojčice od malena naviknu na maramu. Pokrivanje je veoma snažna zaštita od zla. Kada sam pokrila kosu osetila sam zaštitu neba, mir u sebi i sigurnost. Žena sa maramom je mnogo jača od one bez marame. Uvek vezujem maramu na isti način. Kada nosim maramu ne smem da koketiram. Mnogo volim marame. Ali ne mogu sebi da priuštim da kupim puno marama jer ne zarađujem toliko. Kad muž umre, udovica nosi crnu maramu četrdeset dana. Tokom posta nosim tamne marame, a u drugim prilikama svetle.

2005.

FATUMA JAMAL

*IZ ETIOPIJE,
OD 2016. GODINE ŽIVI
U NIRNBERGU*

Počela sam da nosim maramu kao mala, nisam ni znala šta je religija, tako da je ne nosim zbog toga. Sve žene u mojoj porodici je nose i to je za mene porodična tradicija.

Marama se na oromo jeziku zove „šarp“, a ove perle „abageda“ i imaju boje zastave Oromo regiona. Sve naše žene nose te perle, ali oko noge, ruke, kao minduše... Samo ih ja nosim ovaku, uz maramu. To je moj modni stil. Moja mama pravi ove niske perlice za mene i šalje mi ih.

Primetila sam da u Nemačkoj žene sa maramom posmatraju kao problematične. A meni je marama kao tebi tvoja košulja. Bez nje se osećam kao gola.

Počela sam da nosim maramu kao mala, nisam ni znala šta je religija, tako da je ne nosim zbog toga. Sve žene u mojoj porodici je nose i to je za mene porodična tradicija.

2022.

KAMILE ERDEMIR

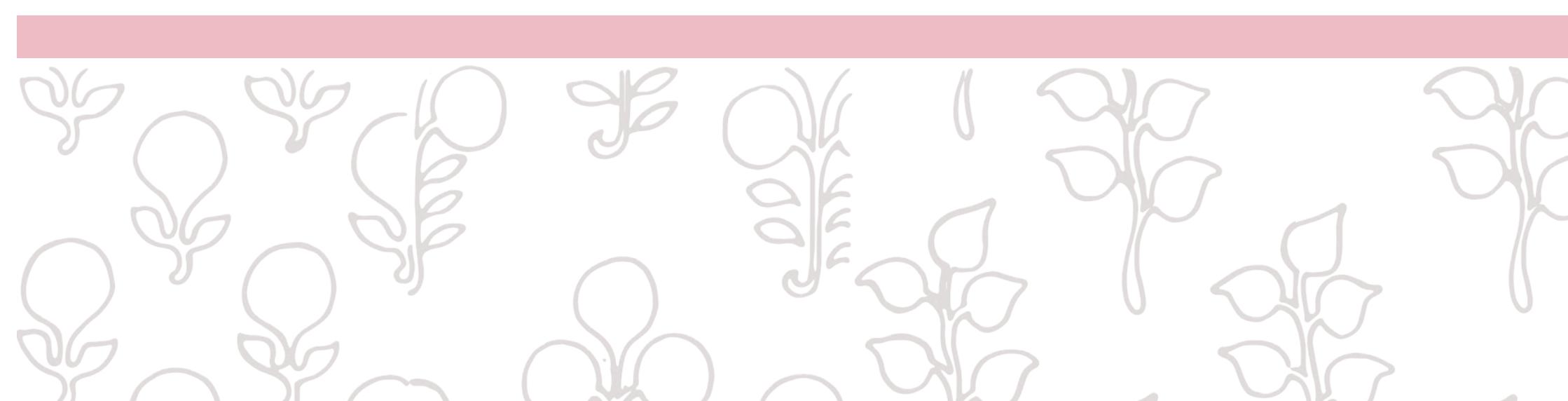
IZ ISPARTE (TURSKA),
ŽIVI U NEMAČKOJ OD
1980. GODINE

Ne pokrivam se zbog toga što pripadam određenom kraju ili što dolazim sa sela. Nosim maramu jer je ona deo moje islamske religije. Kada sam došla u Nemačku, išla sam i sa i bez marame. Kada sam nosila maramu, to je bilo iz navike, a ne iz religijske svesti. Kada smo živeli u Etlingenu, roditelji iz Turske su me stalno pritiskali. Govorili su mi: „Ti si učiteljeva žena, ne smeš da ideš okolo kao časna sestra!“ Moj muž je bio tamo jedini turski učitelj i mislili su da zbog toga pripadam lokalnim ugledncima i da moram da skinem maramu. „Nemoj da ideš kao seljanka!“, tako su mi govorili. To me je jako pogodilo. Pričala sam o tome sa svojima suprugom. Pitala sam ga da li treba da skinem maramu. Rekao mi je: „To je tvoja stvar i tvoj greh. Neću ništa da ti kažem, treba sama da odlučiš!“ Skinula sam maramu. Na godinu dana. Kad sam na leto otišala u Tursku, kupila sam turski prevod Kurana da bih razumela njegovo značenje. Dok sam čitala Kuran, shvatila sam da se ne ponašam potpuno kao muslimanka. Shvatila sam da sam skinula maramu jer me je bilo sramota pred drugima. Odlučila sam da vratim svoju maramu i ponovo je nosim je od oktobra 1981. godine. 24. Sura, stih 31 i 33. Sura, stih 59-60 pokazuju ovu zapovest, po mom mišljenju, vrlo jasno. Kada sam ponovo počela da nosim maramu, moji turski poznanici su to smatrali jako neobičnim. Još uvek ima onih koji tako misle. Način na koji govorim i kako se ponašam ne mogu da povežu sa maramom. „Možeš sve sama da uradiš i savladaš, ali zašto ne možeš da budeš savremena žena?“ Imam osećaj da moja marama najviše muči Turke. Turci misle da su žene sa maramom zastarelih shvatanja i nazadne. Ovaj izraz „nazadna“ uopšte ne стоји. Istina je da žene ne bi trebale da pokazuju svoja otkrivena tela drugim muškarcima, ali to ne znači da muslimanke treba da ostaju kod kuće, bez kontakta sa spoljnim svetom. Islam ne želi da je žena samo mašina za rađanje, a da je muškarac njihov jedini hranitelj. Islam želi da proizvede ljude otvorenog uma. Muslimanka mora da se pokrije ako veruje u Kuran i ako je verna svojim verskim uverenjima. Pokrivam kosu baš zbog ovih razloga.

1985.

BARBARA ŠLAJHER

*IZ RETENBAHA (FRANKONIJA,
NEMAČKA)*

Subotom idem u Nirnberg i tamo prodajem cveće i začinsko bilje. Dolazim autobusom do Erlangena i dalje idem vozom. Tamo gde sam rođena još su u nošnjama, ali slabo u samom Retenbahu. Dakle, posle nas nošnje više nema, svi nose običnu odeću. To je bila promena posle rata, svi su krenuli da oblače običnu odeću jer su počinjali da rade. U to vreme, ne znam ni ja, to više nije bilo moderno. U 7. razredu smo imali krizmu i od nas 17 iz našeg razreda, ja sam jedina koja još uvek nosi nošnju. Sve se promenilo. Mi smo, inače, seljaci. Žene koje više ne nose nošnju su nastavile da nose marame, ali one onako izvezene, koje se nose nedeljom, njih ne. Imam i ja te izvezene, ali ih ne nosim. Nikada u životu još nisam vezala maramu nazad. Ispod brade da, to je potrebno za uši i tako, ali nikada nisam volela marame nazad vezane. Kada bih morala za neki praznik, tada... ali to onda jednostavno pripada prilici.

1985.

MARIJA MOLDOVAN

IZ TRANSILVANIJE, ŽIVELA U ŠTAJNAHU (NEMAČKA)

R ođena sam u Transilvaniji 1920. godine. Udalila sam se 1938., a izbegla 1944. Od aprila 1945. sam u Nemačkoj. Kod kuće smo nosili marame. Bile su to lepe marame, tako fine, od vune i šarene ili cvetne, sve se slagalo. Vezivali smo marame nazad, osim zimi, kada su bile vezan na prednjoj strani. Bilo je uobičajeno da je marama vezana uz čelo. Devojke su samo na plesni podijum išle bez marame. Bilo je i devojaka, poput moje drugarice, koja je studirala i od malena išla bez marame. Njen otac je bio učitelj. Svako ko je imao drugačiji posao od seljaka, sveštenika ili obućara, išao je tako gradski obučen. Bez marame. Kada sam išla u grad, oblačila sam svoju nošnju. I svi su gledali da imaju svoju nošnju. Siromašni su je isto imali, samo možda od drugačijeg platna. Kada smo došli u Nemačku, bavarskim seljankama se jako dopalo što smo nosile naše nošnje i marame i uvek su govorile da izgledamo tako lepo. I onda sam se ošišala i bilo mi je tako žao. Ali baš žao. Onda mi ni marama više nije stajala. To je bilo 1949. Moj muž je takođe htio da idem bez marame. Ali nekako to više nije ni išlo. Više niste mogli da nabavite marame i druge stvari koje idu uz nošnju. A ovde nije bilo marama. A i da ih je bilo, nikom se više ne bi dopale, kada su ljudi drugačije navikli. Ali nije mi bilo lako da se naviknem da idem bez marame.

1985.

ELIZABET MILEGER

IZ BAD IŠLA
(GORNJA AUSTRIJA)

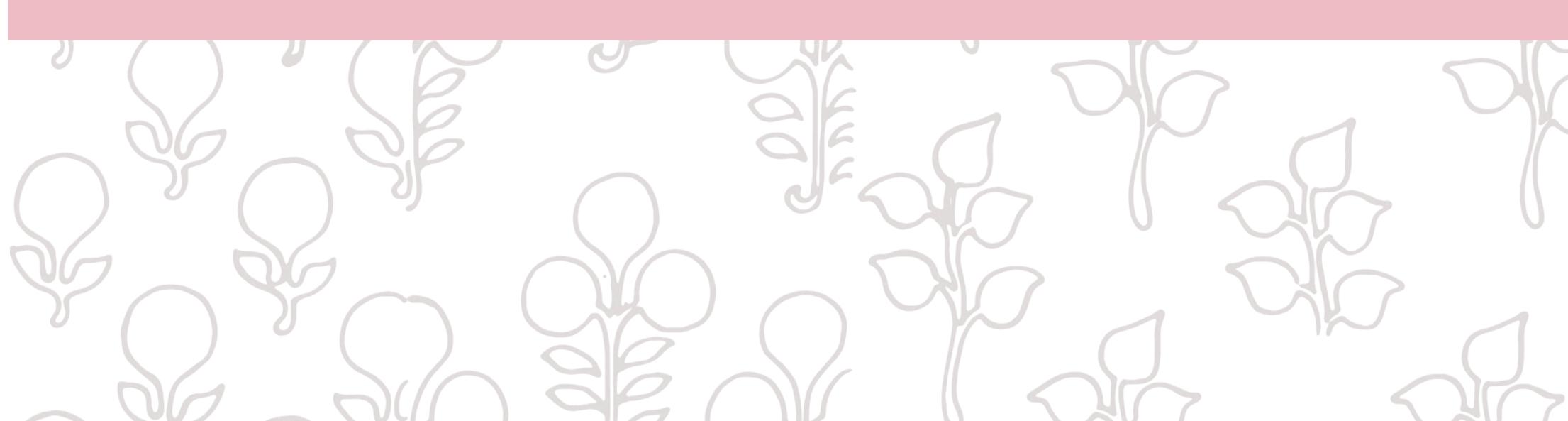
Gospođa Mileger je bila poslednja žena u Bad Išlu, koja je pre ponovne popularizacije nošenja narodne nošnje, uz uobičajenu svečanu nošnju nosila crnu svilenu maramu. Zbog toga je počela da pomaže ženama i devojkama, koje su ponovo želele da nose marame za velike praznike, oko njihovog pravilnog vezivanja.

„Vezivanje marame sam sama naučila. Prvo sam gledala kako to radi moja svekrva, a onda sam vežbala. U stvari, jednom kada vežete maramu, čuvate je tako i stavljate već vezanu. Moja marama je vezana već trideset godina i posle nekog vremena ne možete više da je razvezete i ponovo vežete jer materijal puca. Maramu sam nasledila od bake i nosim je povezana u krug, kao što je to ona radila. Moja majka ju je nosila u kvadratu. Ona je rođena 1909. godine. Kada su devojke sa 15 godina išle na konfirmaciju, tamo su dobijale marame ili su ih same kupovale od svojih skromnih nadnica.

Svi su imali prazničnu i nedeljnu odeću. Mnoge žene su marame tako čvrsto obavijale, kao da su bile konopac. Ali posle su počele da se nose opuštenije i u četvorougao. A onda je došla moda da se nosi šešir, ali se mom ocu to nije sviđalo. Nije to želeo. Za njega je to bila gradska odeća.

1985.

Maramu možete uvek iznova da vežete, ako znate kako sami to da uradite. Moja baba ju je uvek iznova vezivala. Naslanjala je glavu na nešto, na vrata ili nešto drugo, da bi mogla lepo da je veže. A ono što je bitno kod vezivanja je da mora da bude lepo, da se vrh i bočne ivice dobro preklapaju i u to se mora uložiti trud. Ovo je svečana nošnja i mora biti uredna.

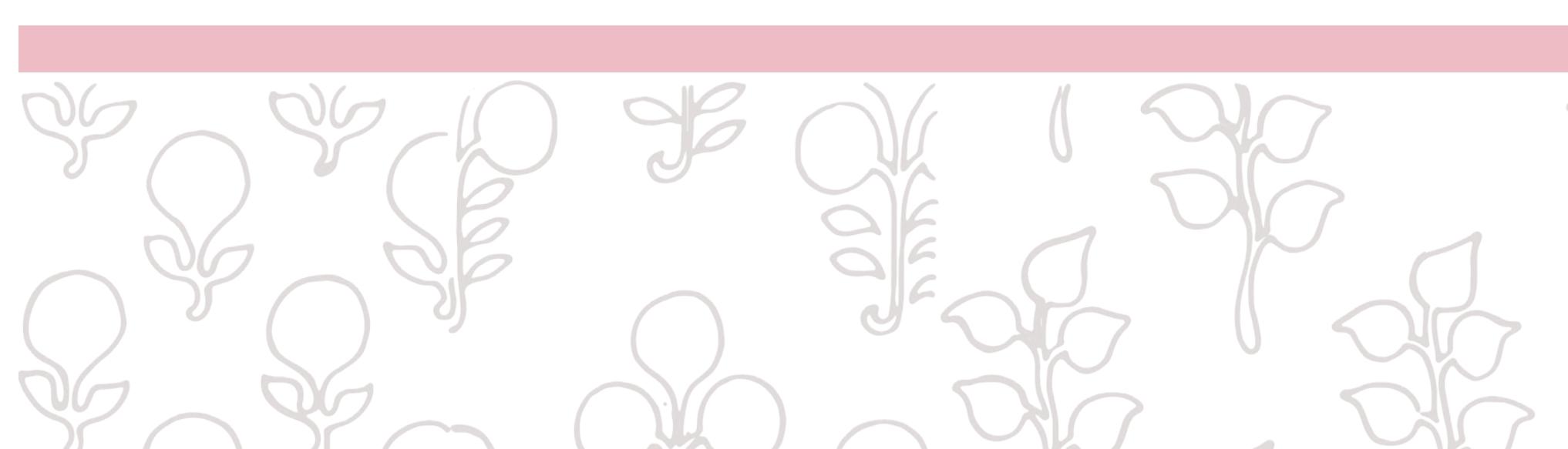

MARGARETE DERFUS

IZ KLAJNZENDELBAHA
(FRANKONIJA, NEMAČKA)

“ Da, moje male marame...
Pošto ljudi ne znaju uvek šta da poklone, za rođendan ili za Božić uvek dobiješ maramu.
Možete ih pronaći u jednoj radnji u Erlangenu ili na pijaci u Forhajmu. ”

1985.

VIJAM KARAKI

IZ DAMASKA (SIRIJA),
OD 2015. GODINE ŽIVI U NURNBERGU

Počela sam da nosim maramu kada sam ušla u pubertet, kada je počelo da se vidi da od devojčice postajem mlada žena. Niko me nije primoravao na to. Moja mama i starije rođake nose maramu, pa sam i ja to želela.

Mama mi je rekla da ako jednom počnem da nosim maramu, ne treba više da je skidam. Prvo sam nosila mamine marame, a kada je ona videla da sam ozbiljna u svojoj odluci, otišle smo zajedno u kupovinu i kupile nekoliko marama za mene.

Uvek sam gledala kako mama vezuje maramu, pa sam i ja tako počela da je vezujem. Niko nije morao da mi pokaže kako tačno treba da je uvijem.

Moji mali sinovi su me pitali zašto pred nekim ljudima nosim maramu, a pred nekim ne. Objasnila sam im da ne nosim maramu samo pred muškarcima sa kojima sam u takvim odnosima da ne bih mogla da se udam za njih, na primer, pre tatom i pred bratom.

U Nemačkoj nikada nisam imala posebnih problema zbog nošenja marame, ali se susrećem sa raznim pitanjima, nekada i neprijatnim. Na primer, zašto šminkom naglašavam oči, a krijem kosu. Ili, zašto tako mlada žena krije kosu. Nekada me pitaju zašto sam došla u Nemačku, ako će i dalje da nosim maramu. Na ovo odgovaram - zato što je u mojoj zemlji rat. Mislim da ovde društvo više ceni muslimanke bez marame, a nas žene sa maramom potcenjuje.

Ja nošenje marame doživljavam kao svoju slobodu da sa svojim telom radim šta hoću.

2022.

MAHASIN MOHAMED AHMED

*IZ VAD MEDANIJA (SUDAN),
OD 2000. GODINE ŽIVI U NIRNBERGU*

Počela sam da nosim maramu sa 12 godina. Mama i baka su mi rekle da sačekam i dobro razmislim da li želim da je nosim, da je to velika odluka. U Sudanu, pored muslimana, žive i hrišćani i Jevreji. Ne nose sve žene maramu, čak ni sve muslimanke. Na primer, moje dve sestre je ne nose, a ja sam želela da je nosim. To je za mene bila automatska odluka jer su je nosile i druge žene iz porodice.

Marama koju nose žene u Sudanu naziva se „himar“. Velika je i pokriva vrat, ramena, grudi i leđa. To je marama kakvu treba da nose muslimanke. I ja sam je nosila uz „abaju“, dugačku haljinu, dok nisam došla u Nemačku. Nisam nikada imala problema zbog svoje odeće i marame, ali sam primetila da me ljudi ovde čudno gledaju. Posebno posle 11. septembra 2001. sam čula da ovakvu odeću zovu terorističkom. Tada sam prestala da ih nosim. Abaju je i zbog svoje dužine nepraktična za ovdašnje uslove. Morala sam da pazim kako ulazim u metro, kako se penjem na pokretne stepenice. Prvo mi je bilo neobično kada sam prestala da nosim abaju, ali mi je to sada normalno. Himar sam zamenila kraćom maramom.

Uvek pazim da su mi marama i odeća čisti, da se boje lepo slažu. Tako se osećam da u Nemačkoj na dobar način predstavljam svoju zemlju, ali i to kakve su muslimanke. Nosim maramu iz religijskih razloga i ona me sprečava da ne uradim nešto pogrešno, na primer da se u gradskom prevozu vozim bez karte. Takvim ponašanjem se borim protiv predrasuda o ženama koje nose maramu.

2022.

AIDA K.

JAJCE

Pank je bio njena omiljena muzika, njena odeća šarena, neobična i moderna. Ona je bila uspešna. Kada je počeo rat u bivšoj Jugoslaviji i kada su u Bosni muslimanke i muslimani bivali proganjani i ubijani zbog svoje religije, odlučila je da počne da nosi maramu kao znak svog političkog stava: „Hoćete da me ubijete? Pokazaću vam ko sam...“

2014.

TULAJ

DEVOJKA IZ SELA NALBANT KOD ADANE (TURSKA)

N osim maramu kod kuće kada kuvam i pečem hleb, da mi se kosa ne bi osetila na hranu ili da mi ne bi upala u jelo, a to lako može da se desi. Kad čistim stan, onda sva prašina pada na kosu, a ja neću da se zapraši, pa stavim maramu. Kada je stalno nosim, toliko se na nju naviknem, da je posle ni ne osetim i sa njom odem i kod komšinica. Osim toga, ako se marama nosi dugo, onda se kosa ulepi i više ne bude tako puna i lepa. Zato je skidam kada idem u komšiluk. Ako je neko venčanje, onda ne nosim maramu. Operem i osušim kosu i stavim lepe šnale. Neke devojake nose svoje marame sa oja perlicama kada se doteraju za neku svadbu ili posetu. Biraju maramu da se slaže sa bluzom ili haljinom jer je to moderno. Tu modu su videle u gradu i vezuju maramu tako oko vrata.

1985.

